

ZÁPADOČSKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MLUVA ZÁCHRANÁŘŮ – VÝZKUM SOCIOLEKTU

ROMANA KODÝTKOVÁ

PLZEŇ 2018

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a ostatních zdrojů.

V Plzni dne:

21. 3. 2018

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Za cenné rady a připomínky děkuji PaedDr. Jitce Málkové, Ph.D., své vedoucí bakalářské práce.

Dále bych chtěla vyjádřit svůj dík všem zdravotnickým záchranářům a svým konzultantům ze zdravotnického prostředí, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout, zejména: Mgr. Renatě Jonášové, Václavu Ondrovi, Tomáši Kutilovi, Jiřímu Chvojkovi, Mgr. Ivaně Černé a Kateřině Formánkové.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část.....	7
1. Předmět výzkumu, cíl výzkumu, metody výzkumu, stanovení hypotéz	7
1.1. Předmět výzkumu	7
1.2. Cíl výzkumu.....	7
1.3. Stanovení hypotéz	7
1.4. Metody výzkumu	7
2. Vymezení pojmu slang.....	9
2.1. Professionalismy.....	10
2.2. Slangismy.....	11
2.3. Interslangismy.....	11
2.4. Argot	12
2.5. Expresivita ve slangu	12
3. Vznik slangismů.....	14
3.1. Odvozování slangových výrazů	14
3.1.1 Odvozená slangová podstatná jména	14
3.1.2 Odvozená slangová slovesa	16
3.1.3 Odvozená slangová přídavná jména	16
3.2. Skládání.....	16
3.3. Zkracování	16
3.4. Mechanické krácení	16
3.5. Překrucování	17
3.6. Přenášení významu	17
3.6.1. Metaforické přenášení významu	17
3.6.2. Metonymické přenášení významu	17
3.7. Víceslovná pojmenování.....	18
3.8. Přejímání slov	18
4. Zdravotnická záchranná služba	19
4.1. Úkoly ZZS	19
4.2. Integrovaný záchranný systém (IZS).....	19
4.3. Mimořádné události	19
4.4. Výjezdové skupiny ZZS	20

4.4.1.	Rychlá zdravotnická pomoc (RZP).....	20
4.4.2.	Rychlá lékařská pomoc (RLP)	20
4.4.3.	Rychlá lékařská pomoc v systému rendez – vous	20
4.4.3.1	System rendez – vous.....	20
4.4.4.	Letecká záchranná služba.....	21
4.5.	Historie ZZS Plzeň.....	21
	Praktická část.....	22
5.	Zdravotnický slang.....	22
6.	Jazyková charakteristika získaných slangismů	23
6.1.	Sémantické hledisko	23
a)	názvy pomůcek.....	23
b)	názvy přístrojů.....	23
c)	názvy úkonů a zásahů.....	23
d)	názvy úrazů, poranění a chorobných stavů	23
e)	názvy chemikálii a léčiv	23
f)	označení pracovníků.....	23
g)	označení pacientů a raněných.....	23
h)	názvy míst	23
ch)	označení fyziologických procesů, názvy anatomických jevů	23
6.2.	Slovnědruhová charakteristika.....	25
6.3.	Onomaziologické hledisko.....	26
7.	Slovník získaných slangismů	28
7.1.	Slang zdravotnických záchranářů a zdravotnický slang	28
7.2.	Stavba slovníkového hesla	28
	Slovník pojmů.....	29
	Závěr	35
	Resumé	37
	Abstract.....	37
	Seznam použité literatury a internetových zdrojů	38
	Přílohy	39
	Seznam použitých zkratk	42

Úvod

Není vůbec jednoduché orientovat se ve složité mluvě lékařů či jiného zdravotnického personálu plné odborných výrazů latinského a řeckého původu, mnohdy vůbec nerozumíme naši lékařské zprávě či diagnóze. V takovém případě je potřeba, aby člověk byl alespoň zčásti znalý těmito cizím jazykům, nebo – ještě lépe – pracoval jako zdravotník.

V období dospívání jsem začala uvažovat o kariéře zubní lékařky, studia na střední zdravotnické škole v Plzni byla tedy nezbytným krokem pro vyplnění tohoto snu. Tamější pedagogové mě za čtyři roky naučili orientovat se v nejrůznějších situacích, se kterými se mohu jako budoucí lékař setkat, ale především jsem díky nim pronikla do základů odborné latinské a řecké terminologie. Odborné výrazy pro mě tedy nebyly a stále nejsou (alespoň většinou) žádným nevyřešitelným problémem. Něco jiného je to ale s „hantýrkou“ tohoto prostředí. Pokud nerozumíme nějakému termínu, vyhledáme si dané heslo v příslušném slovníku, co ale dělat v případě, že člověk narazí na stejný problém jako já? Tato otázka mi přišla zajímavá, a proto jsem se rozhodla pokusit se na ni co nejlépe odpovědět.

Zdravotnictví je ovšem velmi široký pojem, každé oddělení či pozice má svá specifika, svá úskalí a také své zajímavosti. To všechno jsem během studií poznala, ale co mi nakonec přišlo ze všeho nejzajímavější, byla práce zdravotnických záchranářů, do jejichž prostředí jsem měla možnost nahlédnout nejen prostřednictvím předmětu první pomoci, ale také díky středoškolské odborné činnosti (SOČ), kterou jsem se svými spolužačkami zpracovávala v průběhu třetího ročníku. Zkoumaly jsme znalost první pomoci u žáků sedmých, osmých a devátých tříd základních škol. Tyto dvě skutečnosti vedly k závěru, že záchranná služba a její pracovníci jsou dle mého názoru jednou z nejdůležitějších a nejobdivuhodnějších součástí zdravotnictví.

Jejich práce potřebuje jasné a stručné pokyny, protože při jakémkoliv úkonu nebo zásahu je čas to nejdůležitější co mají a co hraje v jejich prospěch, nebo prohru. Záchranáři musejí jednat rychle, na zdlouhavé rozhovory a složitá pojmenování není prostor, a tak si spontánně vytvořili celou řadu výrazů, které svým charakterem plně odpovídají jejich potřebám. Mým cílem je poznat tuto jazykovou vrstvu a přiblížit ji i dalším lidem, ať už zdravotníkům, nebo laikům.

Věřím, že tato práce přinese každému potenciálnímu zájemci o tuto problematiku celou řadu užitečných a zajímavých informací.

Teoretická část

1. Předmět výzkumu, cíl výzkumu, metody výzkumu, stanovení hypotéz

1.1. Předmět výzkumu

Základem této práce se stal slang zdravotnických záchranářů. Po seznámení se s literaturou zaměřenou na slang (včetně slovníků slangu), utřídění poznatků ze střední školy a konzultacích s několika současnými i bývalými pracovníky zdravotnické záchranné služby v Plzni jsem začínala sestavovat plán výzkumu a uvažovat o podrobnostech získání respondentů, jejichž výpovědi se staly klíčovým momentem pro vypracování této bakalářské práce.

1.2. Cíl výzkumu

Před zahájením výzkumu byl stanoven komplexní cíl: shromáždění, zpracování a třídění jazykového materiálu – slangu konkrétní skupiny zdravotnických pracovníků. Důležitým prvkem byla přehlednost jednotlivých dotazovaných kategorií, která pomáhala nejen záchranářům se snazším uchopením látky a následným vypracováním dotazníku. Zaměřila jsem se na názvy pomůcek, nástrojů, osob a pojmů spjatých se zdravím a nemocí.

1.3. Stanovení hypotéz

Nedílnou součástí výzkumu bylo také stanovení několika hypotéz, které se ve značné míře opíraly o obecné rysy slangu, a vycházeli z charakteristiky zdravotnického prostředí, jehož mluva je ovlivněna jazyky klasickými a v současné době expandující angličtinou. Předpoklady byly následující:

1. Mluva zdravotnických záchranářů obsahuje vysoké zastoupení slangových výrazů vzniklých přejímáním.
2. Slangismy v mluvě zdravotnických záchranářů jsou převážně jednoslovné.
3. Zastoupení víceslovných slangových pojmenování a synonymních výrazů je minimální.

1.4. Metody výzkumu

Nejprve bylo nutné shromáždit a osvěžit si poznatky získané ze střední školy, zejména z předmětu první pomoc, z ošetrovatelské propedeutiky, klinické propedeutiky nebo odborné latinské terminologie, okrajově z patologie. Značná část pojmů z těchto oborů následně pomohla s vypracováním dotazníku, který byl společně s přímým dotazováním respondentů

využitý jako metoda výzkumu mluvy zdravotnických záchranářů. Dalším nezbytným krokem bylo nastudování odborné literatury zabývající se slangem.

Pomocí těchto dvou metod jsem shromáždila jazykový materiál od zdravotnických záchranářů z fakultní nemocnice Lochoťín v Plzni, zdravotnické záchranné služby pro oblast Plzeň – venkov, fakultní nemocnice Bory v Plzni; dále jsem oslovila záchranáře z Karlovarského kraje a hlavního města Prahy. Dotazník jsem rozdělila do osmi kategorií, které jsou uvedeny v šesté části této práce. Rozhovor byl původně strukturován podobně jako dotazníkové šetření, ale pro větší komfort dotazovaných a hladší průběh setkání sloužil spíše jako opěrný bod. Každý z respondentů si volil svůj vlastní systém a pořadí informací, které poskytl, bylo libovolné.

Celkově bylo získáno 134 výrazů od 50 respondentů, se kterými jsem se buď setkala osobně a vedla s nimi rozhovor, nebo jim poskytla tištěnou verzi dotazníku, popřípadě distribuovala tento dokument prostřednictvím e-mailu nebo sociálních sítí. Na základě doporučení některých respondentů jsem také vytvořila elektronickou verzi dotazníku, která je stejně jako textový dokument k nahlédnutí v příloze B.

Následovaly další kroky. Získáváním potřebných dat jsem se přiučila nejen zcela nové slangové výrazy, ale také některé odborné termíny a názvy přístrojů, pomůcek a léčiv, se kterými jsem se nikdy dříve nesetkala. Nahlédla jsem tedy do příslušné literatury, abych novým poznatkům lépe porozuměla, pochopila jejich význam a byla schopna vysvětlit využití jednotlivých předmětů používaných zdravotnickými záchranáři při konání jejich profese. Tato činnost ovšem byla spíše záležitostí okrajovou a vycházela z mého vlastního zájmu; byla to aktivita užitečná pro hlubší pochopení vymezené problematiky.

2. Vymezení pojmu slang

Existuje celá řada definicí slangu a pohledů na něj. Adolf Kellner o něm hovoří jako o zvláštním slovníku typickém pro příslušníky zájmových skupin, František Oberpfalcer mluví o hravosti tohoto jazykového útvaru a přirovnává ho k jazykovému sportu; za zmínku ovšem stojí jedna z nejstručnějších definic slangu, kterou uvádí Příruční mluvnice češtiny a rovněž ji zaznamenává Lumír Klimeš ve svém Komentovaném přehledu výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920 – 1996; tato definice zní: „Slang je soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spojených stejným zájmem, eventuálně též profesí.“¹

„Slang je svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) dorozumívacím styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či zájmové sféře.“²

Takto vymezil roku 1980 Jaroslav Hubáček pojem slang. Je však nutno podotknout, že tento jazykový útvar je značně rozsáhlý a vyžaduje další specifikaci; Hubáček tedy dále uvádí: „Slangem se rozumí soubor jistých speciálních názvů a obrátů, kterých se užívá v běžném styku mezi členy pracovního nebo zájmového společenství kromě příslušné terminologie. Tyto speciální názvy a obraty, jimž se obecně říká slangové názvy (slangové výrazy, slangová pojmenování), vznikají z důvodů věcných i expresivních a na rozdíl od běžného výraziva se ve společenském styku mimo dané společenství neuplatňují buď vůbec, nebo jen velmi omezeně.“³

Lumír Klimeš se s Jaroslavem Hubáčkem v mnohém shoduje, ovšem zabývá se detailnějším rozpracováním pojmů slang a profesionální mluvy, jak ho autor publikace *O českých slanzích* cituje: „Jako souborný, sémanticky,nejstmelenější název doporučuje Klimeš termín sociální mluva; tu pak diferencuje na slang a argot. Slang definuje jako ‚nospisovný jazykový útvar funkčně spjatý s prací nebo zájmy určité skupiny společensky hodnocené kladně nebo neutrálně, pro jehož slovní zásobu jsou charakteristické nespisovné profesionální nebo

1 KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920 - 1996*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997., s. 4

2 HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s.18

3 HUBÁČEK, J. tamtéž, s. 9

lexikální jednotky a pro syntax stejná nebo zvýšená frekvence některých syntaktických jevů běžných ve spisovné i v nespisovné češtině, zejména elipsy a jednočlenných vět. Slang dále dělí na profesionální (který má převážně sdělovací funkci, emocionální prvky jsou v pozadí) a skupinový (v němž se vedle funkce sdělovací výrazně uplatňují i prvky emocionální).“⁴

Shodná nebo podobná vyjádření nacházíme i v Encyklopedickém slovníku, který definici slangu podrobně rozpracovává a hovoří i o rozvrstvení pojmu na profesionalismy a slangismy: „Svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře. Může jít o úzus příslušníků k určitého zaměstnání (profesní slang) nebo určité, společensky kladně nebo neutrálně hodnocené skupiny lidí spojených určitým zájmem (skupinový slang). Slang označovaný jako sociální nářečí (sociolekt, dříve též společenské nářečí, speciální nářečí, vrstevné nářečí, pracovní nářečí, vrstevná mluva, někdy též žargon – ve významu profesionální, specifické výrazivo odborníků určitého oboru - zřídka i hantýrka) je dokladem stále aktuální potřeby lexikální diferenciací zejména v ústní komunikaci. Zřídka připomínané rysy v mluvnické stavbě (zvýšená frekvence některých syntaktických schémat, sklon k eliptičnosti, využívání progresivních slovních tvarů a slovotvorných postupů) nelze považovat pro slang za speciálně charakteristické, neboť jsou zřetelným projevem spontánnosti a přirozené emotivnosti komunikátů.“⁵

O slangu a jeho zařazení do českého jazykovědného systému hovoří Marie Čechová⁶, která na plzeňské konferenci o slangu a argotu také přispívá svou tezí. Slang (spolu s profesní mluvou a argotem) zařazuje společným jmenovatelem sociolekty do kategorie polouťvarů, tedy forem, které nemají úplnou jazykovou strukturu (postrádají především vlastní gramatiku), a zpravidla jsou součástí projevů mluvených. Mluvenost je jejich základním rysem.

2.1. Professionalismy

Encyklopedický slovník češtiny řadí profesionalismy k nespisovným výrazům povahy termínů, které vznikají z důvodu potřeby jednoznačnosti, výrazové úspornosti a mobilnosti

4. HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 16

5. KARLÍK, J. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002., s. 405

6. ČECHOVÁ, M. Slang a styl. in: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň: ZČU, 2008. s. 8

v mluvené komunikaci. Jako ilustrativní příklady profesionalismů uvádí webová stránka Nový encyklopedický slovník češtiny online⁷ několik výrazů užívaných v nejrůznějších oborech, například v lékařství: *ulkusák na áru exnul* – pacient trpící vředovou chorobou na akutním resuscitačním oddělení zemřel; rybníkářství: *rybník klesá* - vypouští se; krejčovské řemeslo: *příklopec/poklopec* – rozparek, *heftovat* – stehovat. U profesionalismů se zřídka vyskytují synonyma a jsou typické zejména pro nové obory, jejichž slovní zásoba stále není stabilizována, jako je tomu například u počítačové mluvy: *altnout, kliknout, iskejnovat, resetovat*.

2.2. Slangismy

U těchto nespisovných názvů, na rozdíl od profesionalismů, je patrné citové zabarvení, které mluvčí používají, aby byla zdůrazněna výjimečnost prostředí a vztah mluvčího k němu: „např. železničářské názvy lokomotiv *albatros, bobina, budan, ced'ák, čmelák, hurvínek, karkulka, koza, krasin, maletka, mikádo, papoušek, pětikolák, rosnička, štokr, vanovka*; kanoistické *bafák*, boční vítr, *deblovka*, kánoe pro slalom ve dvou, *loupák*, oblý kámen těsně pod hladinou, *perník* „chatrná loď“ atd.“⁸ Někdy ovšem bývá problém, jak uvádí ne jeden zdroj, včetně zdroje Nový encyklopedický slovník češtiny online⁹, hranice mezi specifickými výrazy profesními (které jsou příznačné pro profesionalismy) a zájmovými (slangismy v užším slova smyslu) není vždy zřetelná, neboť v mnohých případech může činnost být profesí i zájmem zároveň.

2.3. Interslangismy

Některé slangové výrazy svou vazbu na původní prostředí a sociální skupinu již ztratily a jsou natolik rozšířené, že je užívá i široká veřejnost. Výrazy jako *klikař*, člověk mající štěstí, nebo *dietář*, 1. kuchař nebo strážník dietní jídelny, 2. člověk pobírající diety; dnes už nejsou vnímány jako něco nového, cizího, mající význam, který je známý pouze příslušníkům dané sociální skupiny. Takové výrazy označujeme jako interslangismy (z latinského *inter* – mezi). Snaha profesionálů je utvářet výstižná, často jednoslovná pojmenování, a proto hojně vznikají deriváty nebo výrazy univerbizované získané ze složených terminologických pojmenování, ze sousloví nebo zkratk. Tyto výrazy pak přecházejí do běžné mluvy, populárně naučných a teoreticky odborných textů (*salátovka, hrozno*)¹⁰.

⁷ <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT>

⁸ KARLÍK, J. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2002., s. 406

⁹ <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT>

¹⁰ Čechová M. Slang a styl. in: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň : ZČU, 2008., s. 12

2.4. Argot

Argot, nebo také hantýrka či žargon, bývá někdy se slangem zaměňován, protože se rovněž jedná o lexikální vrstvu určenou ke specifické, neoficiální ústní komunikaci. Je třeba si ale uvědomit jeden zásadní rozdíl, a sice ten, že argot má sloužit jako jazyková šifra; tradičně je chápán jako jazykový prostředek skupin s nižším sociálním postavením, zabývající se činnostmi nežádoucí či škodlivou pro společnost, tento názor je ale v posledních letech pro změny společenských poměrů přehodnocován a postupně překonáván.

2.5. Expresivita ve slangu

„Někdy vyjadřujeme svůj citový stav, jindy svůj citový vztah ke skutečnosti nebo citové působení skutečnosti na nás. Někdy citovou expresi jaksi uvolňujeme vnitřní citový přetlak, jindy chceme citovou expresi vzbudit ve vnímání.“¹¹ Jazyková expresivita se uplatňuje především v mluvené komunikaci soukromé, její užívání ale není nijak vzácné ani u slangu, který je užíván v nezprostředkované neformální či poloformální komunikaci se substandardními prvky, zpravidla mluvené, dialogické.

Stejně jako v jiných útvarech národního jazyka i zde platí tytéž zákonitosti: „Expresivní rys vstupuje do popředí, můžeme-li konfrontovat prostředky expresivní v porovnání s prostředkem neutrálním.“¹² Nová neutrální pojmenování v jazyce vznikají z potřeby pojmenovat a ustalují se v kultivovaném jazykovém úzu, oproti tomu slangismy vznikají spontánně, z potřeby nově pojmenovat, ale i nově a exkluzivně vyjádřit již pojmenované. Nová expresivní pojmenování se později v rámci jednoho slangu přesunují z periferie slangu do jádra či se dostávají do prostředí interslangového (s oslabenou expresivitou, případně jako neutrální slangismy), odtud pak do dalších vrstev jazyka – obecné češtiny nebo do vrstvy hovorové češtiny.

U expresivních slangových pojmenování je patrné uplatnění metaforizace (*sosat* – stahovat cokoli z internetu), slovtvorných prostředků u derivátů a abreviačních kompozice (*matuřit* – maturovat) (*čumkarty* – obrazy), deminutiv (*mareček* – pozitivní i negativní označení osoby, zejména v její nepřítomnosti), slovních hříček (*bizon* – aprobace biologie – zeměpis), víceslovných vyjádření (*pohlavní honidlo* – hřeben), obměny již existujícího pojmenování (*extrémista* – externí učitel), změny rodové charakteristiky (*socika* – student bez peněz),

11 BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

12. CHÝLOVÁ, H. K expresivitě ve slangu. in: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň : ZČU, 2008. s. 92

nadsázky (*deprese* – zkouškové období), ironie (*kyslík* – cigareta), kalkování (*bejt mimo domeček* – být duchem nepřítomný, něm. *ausser Häuschen*), okazionalismů (*helmutština* – němčina, negativní příznak), pejorativních vyjádření a vulgarismů (*držkař* – stomatolog). Rovněž se uplatňují slova vyznačující se rysem cizosti (*fyloid* – list v učebnici nebo sešitu).

3. Vznik slangismů

Slangismy vznikají stejnými slovotvornými způsoby a postupy jako ostatní slova příslušející vrstvám národního jazyka. Často se realizují jako podstatná jména, méně jako slovesa, přídavná jména a příslovce a vznikají postupy transformačními (slovotvornými), kterými se rozrůstá slovní zásoba jazyka i transpozičními (využití již existujících pojmenování). V prvním případě je zastoupeno především odvozování, skládání, zkracování, mechanické krácení a překrucování; zatímco u postupů transpozičních se pracuje s tzv. sémantickým tvořením (metaforickým a metonymickým přenášením), s tvořením víceslovných názvů (sousloví, frazeologických spojení) a přejímáním. Nově vzniklá pojmenování bývají zpravidla jednoslovná, vyznačují se jazykovou hrou, hojně využívají metafor či zvukové shody nebo podobnosti, nejčastějším slovotvorným postupem je zkracování.

3.1. Odvozování slangových výrazů

„Slangové názvy se velmi často tvoří odvozování, téměř výhradně příponovým; uplatňují se zejména produktivní přípony.“¹³ Předponové odvozování bývá řídké.

3.1.1 Odvozená slangová podstatná jména

„Řadí do různých významových kategorií. Jsou to:

Názvy osob

a) činitelské, nepříliš početné, tvořené nejčastěji příponou –ák, méně často příponami –l, –oun, –ař, –č, –ø, –ník, –íř, –a (*ležák, mazák, pinkal, šprtoun, blokař, palič, šprt, kádrovník, tenčíř, máza*),

b) konatelské, tvoří se od jmenných základů, nejfrekventovanější a nejproduktivnější přípony jsou –ista, –(n)ík, –ovec, –as, –a (*dálkař, terénář, umprumák, spodák, věkapelista, těžkotonážník, leninovec, tříd'as, posad'a*),

c) přechýlené, tvoří se hlavně příponou –ka, méně často příponami –ajzna, –(n)ice, (*očkářka, kultpropka, š'abajzna, kádrovnice*).¹⁴

13 HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 163

14 HUBÁČEK, J. *tamtéž*

Názvy prostředků

Zahrnují celou škálu slangismů. Jedná se o hojně zastoupené odvozeniny slovesného základu (deverbativa), méně často mají tyto výrazy základ jmenný (denominativa). Typickými příponami deverbativ jsou -ák, -ka, -čka (*blafák, kontrolka, lapačka*), u denominativ jsou to pak následující přípony: -ák, -ka, -ovka (*živák, sternálka, datumovka*).

Názvy zdrobnělé

Často vyjadřují výrazy expresivní, řidčeji věcná vyjádření. Mezi typické přípony patří následující: -ek, -ík, -(ič)ka (*dělnásek, majzlík, dělnička*)

Názvy nositelů vlastností

Jedná se o častý výsledek procesu univerbizace obvykle věcných pojmenování. Vyznačují se jmenným základem. „Uplatňují se přípony -ák, -ka, -ovka, méně často -an, -as, -áč, -a, -ina, -ula, -ice (*druhák, škrobák, gibsonka, časovka, prašan, krašas, maskáč, erena, bejbina, žákula, třídnice*).“¹⁵

Názvy místní

Jsou výrazy častěji tvořené jmenným základem, méně často základem slovesným. Jedná se o odvozeniny s příponami -ka, -ovka, -na (varianty -árna, -ovna, -erna), -ák, případně -iště (*placovka, sesterna, šerifárna, apelák, slaňák, kutálišťe*).

Názvy dějů

Tvoří se různými předponami, nejčastější z nich je přípona -(č)ka (*dorážečka*), dalšími jsou -nda, -ø, -ina, -ák, -izace, -ismus, -ství, -ctví (*šoulanda, brept, slezina, vložák...*). Názvy dějů také charakterizují přípony -ní, -tí, které utvářejí slovesná podstatná jména (*faulování, exnutí*).

„...ve slanzích jsou při odvozování podstatných jmen zřetelné unifikční tendence: zřetelně nejproduktivnější jsou přípony -ka (s variantami), -ák, -ař, a -ní, -tí, neboť jsou jimi tvořeny zhruba čtyři pětiny všech slangových podstatných jmen.“¹⁶

15 HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 163

16 HUBÁČEK, J. *tamtéž*, s. 164

3.1.2 Odvozená slangová slovesa

Slangová slovesa jsou na rozdíl od jmen zastoupena málo. V zásadě se dají rozdělit do několika kategorií, první z nich charakterizuje přípona –ova- „jíž se tvoří slovesa ve významu ‚vytvářet to, co znamená předlohové podstatné jméno‘ (*fajfkovat, falcovat, faulovat*), nebo ve významu ‚užívat věci jako nástroje či prostředku‘ (*laníčkovat, špachtlovat, vakcinovat*)“¹⁷. Druhá charakteristická přípona je –i-, pomocí které se utvářejí „slovesa s významem, chovat se nebo dělat něco ve smyslu předlohového jména (*chatařit, muškařit, lanařit*)“¹⁷. Odvozená slangová slovesa jsou tedy tvořena příponami ze jmenných základů a předponami ze sloves, které obměňují význam nově vzniklého slova.

3.1.3 Odvozená slangová přídavná jména

Tento slovní druh je ve slangu zastoupen pouze okrajově a jeho funkcí je přivlastňovat (*kolejácký*), vyjádřit účel přídavného jména (*koníčkovací*) či jeho děj (*dištancovaný*). Poslední typ je tvořen ze základů slangových sloves.

3.2. Skládání

Skládání patří k jednomu z méně častých způsobů tvorby slangismů, který hojně pracuje s hybridními složeninami a mezinárodními slovními základy typu auto, elektro aj. (autooprava, elektropřístroj). Využívá původně víceslovná pojmenování k vytvoření jednoslovných výrazů, jedná se tedy o proces univerbizace.

3.3. Zkracování

„Zkracováním vznikají jednak slangová zkratková slova (*diamant, bezák, brt, děldop, palpost, želbet*), jednak iniciálové zkratky (*balm, opuj, vuml, elvété, úbé*)“¹⁷

3.4. Mechanické krácení

Podstatou tohoto slovo tvorného postupu je snaha vytvořit kratší vyjádření, které se vyznačuje zjednodušenou zvukovou podobou, souhláskovými skupinami a menším počtem, zpravidla otevřených slabik (*chemka, přírod'ák, patolka*).

¹⁷ HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 165

3.5. Překrucování

Překrucování je slovotvorný postup, který je podobný mechanickému krácení. Pracuje s pestrostí a hravostí jazyka, zvýrazňuje zvukovou podobu vzniklého slangismu či se snaží zvukově odlišit od jeho spisovné formy (*vejtraska, jasan, štiagro*). „Zvláštním případem takto formálně ztotožňují se slovy neexpresivním zcela odlišného významu; je to vlastně zvláštní typ metaforizace (jíž přechází překrucování) na základě jen zvukové podobnosti, např. *hajtra, kejtra, kytka* (kytara), *žebro* (žebadlo), *uzda* (ústorna).“¹⁸

3.6. Přenášení významu

„Značné množství slangových názvů se tvoří přenášením slovního významu (tzv. sémantickým tvořením), a to hlavně metaforickým, méně metonymickým: využívá se bohatství domácí nebo zdomácnělé slovní zásoby a rozmnožuje se počet významů jednotlivých pojmenovávacích jednotek (dochází k sémantickým posunům a k sémantickému obohacování uvnitř domácích nebo zdomácnělých pojmenování).“¹⁹

3.6.1. Metaforické přenášení významu

Podstatou tvoření metaforických názvů (metaforizace) je potřeba pojmenovat novou skutečnost vyznačující se podobností s již existujícím jiným jevem. Hovoříme zejména o oblastech, kde buď jednoslovný odborný název chybí, nebo dostatečně neznázorňuje danou skutečnost (*šibenice* = stojan na zavěšování mikrofону, *berany* = zahnutá řídítka závodního kola).

3.6.2. Metonymické přenášení významu

„Metonymizací vznikají slangové názvy na základě přenesení pojmenování na jinou věc nebo představu, která s věcí nebo představou věcně souvisí nebo s ní má spojitost. Nejpočetnější jsou ty, které vznikají na předloze víceslovných názvů a jsou tak realizací univerbizace (muška = muší váha, obrysy = obrysová světla, oplén = oplénový vůz).“²⁰

18 HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 165

19 HUBÁČEK, J. tamtéž

20 HUBÁČEK, J. tamtéž, s. 166

3.7. Víceslovná pojmenování

Vznik slangismů je dán potřebou stručných, nejčastěji jednoslovných pojmenování, a tak tento postup nebývá při tvorbě slangových výrazů častý. Mnohá sousloví jsou vnímána jako výrazy ocitající se na pomezí s odbornými pojmenováními (*bodovací stroj, skalní kůň*); často využívají přenášení významu (*čapí hnízdo, kozí nožka, mlýnský kámen*). V případě potřeby vyjádřit výstižné nebo aktualizované pojmenování charakteristické činnosti se využívají frazeologická spojená (*dláždít pec, chytit raka, mít vítr*).

3.8. Přejímání slov

Přejímání slov si propůjčuje výrazy z různých jazyků, dnes velmi často z angličtiny či němčiny. Méně se využívá i ruštiny (*komandýrovka, kultprop*), italštiny (*ultimo, kápo*), francouzštiny (*panašovat, tuzér*), latiny (*exnout, recese*), případně i z dalších jazyků. Přejímání slov se vyskytuje v celé řadě oborů a jejich potřeba je dána chybějící nebo nedostatečně bohatou terminologií (slang železničářský či technický), snahou o zachování specifických pojmů v určitém prostředí nebo národě (*forvard, debl* – ze sportovního slangu angličtiny, *kultprop, grupírovka* – politický slang z ruštiny) a v případech, kdy je domácí název vyjádřen víceslovným pojmenováním (*anlaufka* = náběžný kotouč).

Přejaté výrazy se zpravidla adaptují zvyklostem daného jazyka, např: *kopna* (Koppe), *klipsna* (clips) apod.

4. Zdravotnická záchranná služba

4.1. Úkoly ZZS

Hlavním úkolem zdravotnické záchranné služby je zajišťovat odbornou přednemocniční neodkladnou péči, která je definována jako „péče o postižené na místě vzniku jejich úrazu nebo náhlého onemocnění, během jejich dopravy k dalšímu odbornému ošetření a při jejich předání do zdravotnického zařízení, které bezprostředně ohrožují život postiženého; mohou vést prohlubováním chorobných změn k náhlé smrti; způsobí bez rychlého poskytnutí odborné první pomoci trvalé chorobné změny; působí náhle utrpení a náhlou bolest; působí změny chování a jednání postiženého, ohrožující jeho samotného nebo jeho okolí“²¹

Krom toho zdravotnická záchranná služba zajišťuje převoz raněných, nemocných a rodiček mezi zdravotnickými zařízeními, případně ze zahraničí na území České republiky; dále zabezpečuje přepravu odborníků, léků nebo biologických materiálů nezbytných k okamžitému poskytnutí zdravotnickému zařízení, které jimi v danou chvíli nedisponuje. Veškeré tyto činnosti jsou poskytovány nepřetržitě, dvacet čtyři hodin denně.

4.2. Integrovaný záchranný systém (IZS)

Společně s Policií české republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky tvoří zdravotnická služba hlavní složku integrovaného záchranného systému, který je nepřetržitě v pohotovosti při mimořádných událostech. K IZS dále patří vyčleněné síly Armády České republiky, báňská záchranná služba, vodní záchranná služba, horská služba, civilní obrana, veterinární služby, hygienická služba a orgány ochrany veřejného zdraví a některé neziskové organizace, mezi nimi například Český červený kříž.²²

4.3. Mimořádné události

Jsou způsobeny škodlivým působením sil a jevů, které vyvolává činnost člověka či přírodní živly; jedná se o havárie, které ohrožují životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují záchranné a likvidační práce.

21 MUCHA, J.; ERTLOVÁ F. *Přednemocniční neodkladná péče*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000

22 <http://www.hzscr.cz/clanek/integrovaný-zachranný-systém.aspx>

4.4. Výjezdové skupiny ZZS

Přednemocniční neodkladná péče je v České republice zajišťována několika výjezdovými skupinami, mezi ně patří rychlá zdravotnická pomoc, rychlá lékařská pomoc, rychlá lékařská pomoc v systému Rendez - Vous a letecká záchranná služba.

4.4.1. Rychlá zdravotnická pomoc (RZP)

Součástí této výjezdové skupiny je dvoučlenná posádka, kterou tvoří řidič – záchranář a zdravotnický záchranář; vždy ji tvoří pouze pracovníci nelékařského zdravotnického povolání. Posádka RZP využívá ke svému výkonu standardní sanitní vozidla, která jsou totožná s vozy rychlé lékařské pomoci.

4.4.2. Rychlá lékařská pomoc (RLP)

Tuto složku tvoří tříčlenná posádka skládající se z řidiče – záchranáře, zdravotnického záchranáře a lékaře atestovaného v oboru chirurgie, vnitřní lékařství, všeobecného lékařství anesteziologie a resuscitace nebo pediatrie, nejlépe pak v oblasti urgentní medicíny.

4.4.3. Rychlá lékařská pomoc v systému rendez – vous (RV)

Označuje nejméně dvoučlennou posádku ve složení lékař a řidič – záchranář. Podstatou této složky je její součinnost s výjezdovými skupinami rychlé zdravotnické pomoci ve víceúrovňovém setkávacím systému.

4.4.3.1 Systém rendez – vous

Systém rendez – vous, též víceúrovňový setkávací systém, je způsob organizace výjezdových skupin a stanovišť záchranné služby, který byl prvně využit v německém Heidelbergu. Dnes je tento systém hojně rozvinut i v dalších státech, včetně České republiky.

Při přijetí tísňové výzvy operátorka vyhodnotí závažnost případu a určí, zda na místo vyslat pouze rychlou zdravotnickou pomoc, nebo obě složky, tedy i rychlou lékařskou pomoc v systému rendez –vous. V případě, že jsou povolány obě složky, dojde k jejich setkání na místě zásahu a raněný je pak ošetřen kvalifikovaným lékařem. Pokud je zapotřebí pacienta převézt do nemocnice, transport obvykle zajišťuje posádka RZP a členové RV jsou pak k dispozici pro další případný výjezd. Velkou výhodou tohoto systému je rychlost a flexibilita.

4.4.4. Letecká záchranná služba

Leteckou záchrannou službu tvoří nejméně dvoučlenná posádka ve složení lékař a zdravotnický záchranář. Tato složka je nedílnou součástí zdravotnické záchranné služby a integrovaného záchranného systému vůbec a uplatňuje se v případech, kde jsou možnosti ostatních posádek značně omezené či nedostatečné. Letecká záchranná služba zasahuje v obtížně přístupných místech či převáží raněné do vzdálených specializovaných center.²³

4.5. Historie ZZS Plzeň

Přednemocniční neodkladná péče (PNP) se začala vyvíjet a technicky zdokonalovat v roce 1974. V té době ale ještě nebyla nepřetržitě k dispozici jako dnes, měla jasně danou pracovní dobu, během níž se o občany starali lékaři z pohotovostí ve spolupráci s dopravní zdravotní službou, a mimo pracovní dobu tuto činnost vykonávala lékařská služba první pomoci. V prosinci téhož roku vydalo ministerstvo zdravotnictví „Zásady organizace služby rychlé zdravotnické pomoci“ a vytvořilo tak požadavek na minimální podmínky pro vybudování rychlé zdravotnické pomoci. Sídlem tohoto zdravotnického zařízení se stala FN Plzeň, která společně s Krajským ústavem národního zdraví (KÚNZ) vybudovala podobu RZP Plzeň, včetně nepřetržitého provozu. V té době ale sloužila jen jedna posádka rychlé lékařské pomoci.

V průběhu let byla RZP rozšířena a přeorganizována, značná část personálu nastoupila do trvalého pracovního poměnu, zaměstnávali se také lékařští pracovníci z jiných zařízení na částečný úvazek a brigádníci z řad studentů lékařské fakulty.

Dne 28. července 1982 byl vydán dokument hovořící o budování a organizaci zdravotnických služeb, který byl pro další vývoj RZP zásadní; jedná se o vyhlášku 434/1992 Sb. (ve znění pozdějších vyhlášek MZ ČR č. 51/1995 Sb., č.175/1995 Sb. a č. 14/2001), která zpracovává zásady přednemocniční neodkladné péče a stanovuje zásady výstavby sítě ZZS a jejího osamostatnění. Územní středisko záchranné služby (ÚSZS) v Plzni bylo založeno 1. 1. 1993 a plně se přizpůsobovalo vyhlášce MZ ČR 49/22 sb. tak, aby odpovídalo jejím požadavkům. Tato vyhláška se také zasloužila o vznik čtrnácti Územních středisek záchranné služby.

V roce 2013 vznikla ZZS PK, jejímž zřizovatelem je Krajský úřad Plzeňského kraje, nástupnická organizace bývalého ÚSZS, s vlastním sídlem v Klatovské ulici v Plzni.²⁴

²³ https://cs.wikipedia.org/wiki/Zdravotnick%C3%A1_z%C3%A1chrann%C3%A1_slu%C5%BEba

²⁴ <http://www.zzspk.cz/o-zachranne-sluzbe/z-historie-zzs-plzen.html>

Praktická část

5. Zdravotnický slang

Slang je nedílnou součástí zdravotnického prostředí, používají ho lékaři i nelékaři pracovníci každého oboru. Jednotlivá oddělení jsou spolu propojená, jsou ve vzájemném kontaktu a nepřetržitě spolupracují. Zdravotnický slang tedy není příliš diferencovaný a jednotlivé slangismy jsou známy každému, kdo se v daném prostředí pohybuje. Tuto specifickou vrstvu jazyka podrobně sledoval Antonín Doležal²⁵ ve svém díle.

Slang má pro zdravotnický personál důležitou úlohu, plní hned několik funkcí a přináší řadu výhod, první z nich je časově ekonomická a zároveň výstižná komunikace mezi zaměstnanci v rámci jednoho nebo více oddělení. Současný trend jazykové ekonomie vstupuje i do tohoto prostředí a je pro něj výhodný, neboť lékařská profese v mnohých situacích vyžaduje co největší úsporu času. Dále slang výstižně pojmenovává zejména nové skutečnosti, které zatím spisovný jazyk není schopen jednoznačně postihnout, a v neposlední řadě plní slangismy funkci terapeutickou. Zdravotnický personál je neustále vystavován nejrůznějším rizikům a především stresu, a tak mohou mnohdy eufemistická nebo úsměvná pojmenování sloužit jako preventivní opatření a napomáhat zdravotníkům udržet si duševní rovnováhu a psychickou pohodu.

Zdravotníci záchranáři při své práci v terénu plní úlohu pracovníků nejrůznějších lékařských oborů, a tak je v jejich mluvě obsažena celá řada výrazů, se kterými se lze setkat ve zdravotnickém slangu v širším slova smyslu. Urgentní medicína si propůjčuje slova zejména z chirurgie, farmacie a farmakologie.

²⁵ DOLEŽAL, A. *Lékařský slang a úsloví*. 2. Vyd. Praha: Galén, 2007.

6. Jazyková charakteristika získaných slangismů

V prostředí urgentní medicíny převažují jednoslovná pojmenování, která plní úlohu jazykové ekonomie. Víceslovná pojmenování se objevují zřídka, často jsou realizována jako slovesa a jsou dokladem jazykové hravosti, která je pro slang příznačná. Další rys, minimum synonymních výrazů, je v této práci rovněž potvrzen, synonymii lze doložit pouze v devíti případech. Nejvíce slov příbuzných dokládá slangový výraz pro provádění intubace, konkrétně se jedná o pět výrazů: *rouřit/dát rouru/zarourovat/zarouřit/zatubit*. V následující kapitole je zkoumána jazyková charakteristika získaných slangových pojmenování.

6.1. Sémantické hledisko

Pro snazší a přehlednější sběr dat a jejich následné zpracování bylo dotazníkové šetření rozděleno do osmi významově odlišných kategorií, z nichž každá obsahuje různý počet slangismů. Nejvíce jich obsahují tyto tři kategorie: názvy pomůcek, názvy úkonů a zásahů, názvy chemikálií a léčiv.

Po vyhodnocení získaného jazykového materiálu byly slangismy rozděleny do devíti významových skupin, osmá kategorie dotazníkové šetření (ostatní) je tedy ještě dále diferencována:

- názvy pomůcek
- názvy přístrojů
- názvy úkonů a zásahů
- názvy úrazů, poranění a chorobných stavů
- názvy chemikálií a léčiv
- označení pracovníků
- označení pacientů a raněných
- názvy míst
- označení fyziologických procesů, názvy anatomických jevů

a) Názvy pomůcek

Tato skupina slangismů obsahuje širokou škálu nástrojů využívanou nejen v oblasti urgentní medicíny (*esmarch* = zaškrcovadlo, *roura* = endotracheální kanyla...), ale i v dalších oborech (*dvojka*, *pětka*, *desítka*, *dvacítká* = označení injekčních stříkaček dle velikosti, *uši* = fonendoskop...).

b) Názvy přístrojů

Druhá kategorie zachycená v dotazníkovém šetření je o něco méně obsáhlá než předchozí; jsou zde zmíněna slangová pojmenování zařízení, která neodmyslitelně patří k záchranářské profesi (*defík* = defibrilátor, *vent'as/ventík* = ventilátor...).

c) Názvy úkonů a zásahů

Podobně jako u skupiny první, i zde jsou zmíněny názvy úkonů, které neprovádějí jen zdravotničtí záchranáři, ale také lékařský i nelékařský personál jiných zdravotnických oborů (*napíchnout* = aplikovat intravenózní kanylu, *změřit glycku* = změřit hladinu glukózy v krvi ...).

d) Názvy úrazů, poranění a chorobných stavů

I v této kategorii lze zaznamenat propojenost jednotlivých zdravotnických oborů, například iktové jednotky (*céempé* = cévní mozková příhoda, *ziktít se* = pacient prodělal cévní mozkovou příhodu...).

e) Názvy chemikálií a léčiv

Jedná se o jednu z nejhodněji zastoupených oblastí dotazníkového šetření, která postihuje pojmenování běžně dostupných a známých léčiv (*antíky* = antibiotika, *ibáč* = Ibalgin...), ale také přípravků a chemikálií méně známých nebo nedostupných na běžném trhu (*apač* = Apaurin, *háčko* = Heparin, *emó/emóčko* = Morphin...). Zajímavým jevem v této skupině je zastoupení ojedinělého pojmenování, které se používá pouze ve FN Plzeň (*líná věra* = Linovera).

f) Označení pracovníků

Zdravotničtí záchranáři užívají specifická pojmenování nejen pro své kolegy, a to i ze spřízněných oborů (*diskotékový/rychlík* = pracovník zdravotnické záchranné služby, *vodník* = příslušník vodní záchranářské služby...), ale také jimi označují lékařský i nelékařský personál jiných oborů (*oška* = ošetřovatelka, *sanitář* = sanitární pracovník...). V této kategorii se vyskytují také výrazy užívané ve zdravotnickém slangu v širším slova smyslu (*vrchní* = vrchní sestra...), výrazy obecněčeské, obvykle s hanlivým zabarvením (*blbec* = pracovník zdravotnické záchranné služby s titulem Bc.) a také interslangový výraz (*lapiduch* = sanitární pracovník). Poslední zmíněný výraz se rovněž vyskytuje ve vojenském slangu.

g) Označení pacientů a raněných

Vedle výrazů specifických pro zkoumané prostředí (*chopňák* = pacient s obstrukční plicní chorobou, *mastodont* = obézní pacient) je možné se v této kategorii setkat také s výrazy obecněčeskými (*cukrovkář* = pacient s onemocněním diabetes mellitus) a pojmy rozšířenými ve zdravotnickém prostředí v širším slova smyslu (*pacoš* = pacient).

h) Názvy míst

Dotazníkové šetření zachycuje pouze několik výrazů označujících názvy míst (*čtyřka* = označení psychiatrické ambulance ve FN Plzeň, *dispeč* = dispečink, *emery* = emergency, *hekárna* = místnost pro rodící matky před porodem, *neurochíra* = neurochirurgie, *vrtule/kryštof* = letecká záchranná služba). V dotazníkovém šetření byla označena jako kategorie 8. ostatní.

ch) Označení fyziologických procesů, názvy anatomických jevů

Rovněž tyto výrazy lze najít v dotazníkovém šetření pod označením kategorie 8. ostatní, tato skupina zahrnuje širokou škálu výrazů označujících fyziologické jevy (*akce* = srdeční tep, *fiska* = fibrilace síní...) a pojmy charakteristické zejména pro oblast gynekologie a porodnictví (*placka* = placenta).

6.2. Slovnědruhá charakteristika

Slovní druhy

V celkovém počtu 134 výrazů bylo zjištěno nejvíce substantiv (*ambuvak* = ruční křísicí vak, *flekla/motýlek* = kanyla, *defík* = defibrilátor...), často ve tvaru singuláru, plurálový tvar zaznamenaných substantiv byl zachycen u skutečností označující nástroje a pomůcky vyskytující se v párech, sadách (*pádla* = defibrilační elektrody) nebo u podstatných jmen pomnožných (*magilky* = kleště). Hojně je také zastoupení deverbativních substantiv (*oška* = ošetřovatelka, *spacák* = vak na zemřelá těla, ...).

Dalším významně zastoupeným slovním druhem jsou slovesa, která se uplatňují zejména v kategorii 3. názvy úkonů a zásahů (*dolejt* = podat infúzi, *odbouchnout* = provést defibrilaci, *změřit glycku* = změřit hladinu glukózy v krvi...), dále také ve skupině 4. úrazy, poranění, chorobné stavy (*téct* = krvácet, *ziktít se* = prodělat cévní mozkovou příhodu...). Méně časté je zastoupení přídavných jmen, které se uplatňuje zejména v kategorii 6. označení pracovníků (*diskotékový* = pracovník zdravotnické záchranné služby) a substantivizovaných adjektiv, v tomto případě se jedná převážně o výrazy užívané ve zdravotnickém slangu v širším slova smyslu nebo v obecné češtině (*staniční* = staniční sestra, *vrchní* = vrchní sestra...).

6.3. Onomaziologické hledisko

Pořadí jednotlivých slovotvorných a neslovotvorných způsobů a postupů odpovídá řazení těchto pojmů dle teoretické části práce na stranách 12 – 16.

Odvozování

Odvozování není příliš zastoupeno, lze jej doložit v pěti případech (*ambuvak* = ruční křísicí vak, *árista* = pracovník akutního resuscitačního oddělení, *chopňák* = pacient s chronickou obstrukční plicní chorobou, *kalciovka* = Calcium), v jednom případě je možné zaznamenat kombinaci odvozování a přejímání (*ziktít se* = prodělat cévní mozkovou příhodu).

Zkracování

Tento způsob tvoření slov je možné doložit v sedmi případech (*céempé* = cévní mozková příhoda, *emó/emóčko* = Morphin, *engées* = nasogastrická sonda, *chopn* = chronická obstrukční plicní nemoc, *kácl* = chlorid draselný, *nácl* = chlorid sodný, *změřit glycku* = změřit hladinu glukózy v krvi...), které jsou zastoupeny zejména v kategorii názvů chorobných stavů a názvů pomůcek a přístrojů.

Mechanické krácení

I přes stanovené hypotézy, které předpokládaly největší zastoupení jiných postupů, se jako nejvíce produktivní ukázalo mechanické krácení, to bylo doloženo ve čtyřiceti čtyřech případech (*adroš* = adrenalin, *apač* = Apaurin, *centrál* = centrální žilní katétr, *dispeč* = dispečink, *embolka* = plicní embolie, *hodinovka* = hodinová diuréza, *inzulínka* = inzulínová jehla, *oška* = ošetřovatelka, *sufna* = Sufenta, *ventík* = ventilátor, , ...). Mechanické krácení je zastoupeno v sedmi z osmi skupin stanovených v dotazníkovém šetření.

Překrucování

Překrucování jako doklad jazykové hravosti se vyskytuje i v mluvě zdravotnických záchranářů. Slova vzniklá tímto způsobem označují pomůcky (*žanetka* = Jannetova stříkačka), úkony (*ohlodat* = ohledat tělo zemřelého), názvy léčiv (*čurosemid* = Furosemid, *líná věra* = Linovera), zdravotnický personál (*mudrc* = lékař, *vodník* = vodní záchranář) či jiné skutečnosti (*placka* = placenta, *rychlá rota* = rychlá záchranná služba). V dotazníkovém šetření lze zaznamenat osm slangismů, které vznikly překrucováním.

Přenášení významu

Metaforická a metonymická pojmenování jsou v mluvě zdravotnických záchranářů hojně zastoupena, dotazníkové šetření poukazuje na dvacet tři případů slov vzniklých

metonymickým přenášením významu (*akce* = srdeční tep, *budík* = kardiostimulátor, *cukr* = glukóza, *esmarch* = zaškrcovalo, *krček* = zlomenina krčku stehenní kosti, *roura* = endotracheální kanyla, *smrťák* = zemřelý pacient, *téct* = krvácet, *uši* = fonendoskop, *vrtnout* = provést intraoseální vstup ...) a patnáct výrazů, které vznikly jako důsledek metaforického přenášení významu (*dolejt* = podat infuzi, *flekla/motýlek* = kanyla, *lžíce* = laryngoskop, *mačkat* = provádět nepřímou srdeční masáž, *odbouchnout* = provést defibrilaci, *páidla* = defibrilační elektrody, *schodolez* = Evac chair, *spacák* = vak na zemřelá těla, *špuntík* = zátka na infuze, *vypláchnout* = provést výplach žaludku...). Taková slova jsou hojně zastoupena ve všech osmi tematických skupinách dotazníkového šetření.

Víceslovná pojmenování

Víceslovná pojmenování se ve slangu vyskytují vzácně, což není výjimkou ani v mluvě pracovníků záchranné služby. Slova takto utvářená označují především děj nebo úkon (*pískli nám to* = dostat pokyn k výjezdu od dispečinku, *změřit glycku* = změřit hladinu glukózy v krvi, *pacient se ziktil* = pacient prodělal cévní mozkovou příhodu...).

Přejímání slov

Zdravotnictví hojně používá slova latinského a řeckého původu a v současné době si propůjčuje celou řadu slov také z angličtiny. Stanovenou hypotézou této práce tedy bylo četné zastoupení slov přejatých. Tento předpoklad se ale nevyplnil. Průzkum mluvy zdravotnických záchranářů dokládá minimum výrazů vzniklých tímto způsobem (*ziktit se* = prodělat cévní mozkovou příhodu).

Expresivita

Slang zdravotnických záchranářů je bohatý na expresivní výrazivo. Hojně se uplatňuje metaforiazce (*dolejt* = podat infuzi, *flekla/motýlek* = kanyla, *mlíko* = propofol, *páidla* = defibrilační elektrody, *spacák* = vak na zemřelá těla...), rovněž se vyskytují deminutiva (*inzulínka* = inzulinová jehla, *špuntík* = zátka na infuze, *saturátka* = pulzní oxymetr, *tráša* = tracheostomie...); také slovní hříčky, které jsou často souslovného charakteru, a jazyková hravost jsou pro mluvu záchranářů příznačné (*je modrej* = o cyanotickém pacientovi, *líná věra* = Linovera, *má ho tam* = o pacientovi s infarktem myokardu, *pacient se ziktitl* = pacient prodělal infarkt myokardu, *pískli nám to* = dostat pokyn z dispečinku...). V mluvě záchranářů se značně uplatňuje nadsázka (*mačkat* = provádět srdeční masáž, *odbouchnout* = provést defibrilaci, *spacák* = vak na zemřelá těla...) a pejorativní vyjádření (*blbec* = pracovník zdravotnické záchranné služby s titulem Bc., *magor* = pracovník zdravotnické záchranné služby s titulem Mgr., *mastodont* = obézní pacient, *vepřofena* = obézní pacientka).

7. Slovník získaných slangismů

7.1. Slang zdravotnických záchranářů a zdravotnický slang

S ohledem na úzkou spolupráci zdravotnických záchranářů s dalšími odděleními a na jejich příslušnost ke zdravotnickému personálu lze některé zkoumané výrazy řadit ke zdravotnickému slangu v širším slova smyslu, tedy setkáváme se s nimi i u jiných lékařských i nelékařských profesí v prostředí zdravotnického zařízení. Mezi taková slova patří zejména názvy léčiv a chemikálií, úrazů a chorobných stavů (*bércák* = bércový vřed, *céempé* = cévní mozková příhoda, *krček* = zlomenina krčku stehenní kosti...), řidčeji některé názvy pomůcek (*dvojka*, *pětka*, *desítka*, *dvacítká* = označení injekčních stříkaček dle velikosti, *flekla/motýlek* = kanyla, *krčák* = krční límec, ...), označení nemocničních oddělení (*hekárna* = místnost pro rodící matky před porodem, *neurochíra* = neurochirurgie...), personálu či pacientů (*mudrc* = lékař, *pacoš* = pacient, *vrchní* = vrchní sestra...). Mezi získanými slangismy se také vyskytují výrazy používané jen v úzkém kruhu uživatelů vázaných na určité prostředí, v tomto případě na FN Plzeň. Konkrétně se jedná o výrazy *čtyřka* (označení psychiatrické ambulance) a *líná věra* (léčivo Linovera).

7.2. Stavba slovníkového hesla

Při tvorbě tohoto slovníčku získaných slangových pojmenování posloužil jako vzor titul Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost²⁶. U všech uvedených slangismů je uveden lexikální význam a onomaziologická kategorie, hesla jsou řazena abecedně, vyznačena tučně, u substantiv je uvedena koncovka genitivu a gramatický rod, slovesa jsou zapsána tak, jak byla zaznamenána v dotazníkovém šetření, u verba finita je uveden infinitivní tvar, u všech sloves je přiřazena kategorie vidu. Výrazy, u nichž není zcela zřejmá výslovnost nebo je lze vyslovit více možnými způsoby, jsou opatřeny fonetickým přepisem. Viceslovná pojmenování jsou řazena abecedně podle klíčového slova. Poslední údaj každého hesla – písmeno psané kurzívou a uvedené v závorce odkazuje na sémantickou kategorii slangismu (viz kap.6, část 6.1)

²⁶ KROUPOVÁ, L.; FILIPEC, J. ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005

Slovník pojmů

adroš, -e m adrenalin, hormon produkovaný dřením nadledvin; mechanické krácení (*e*)

akce, -e f srdeční tep; metonymizace (*ch*)

ambu, neskl. n ruční křísicí vak; odvozování s důsledkem mechanického krácení (ambulance?) (*a*)

ambuvak, -u m viz ambu; odvozování (za předpokladu souvislosti se slovem ambulance) (*a*)

antíky, -ů pomn. antibiotika, mechanické krácení (*e*)

apač, -e m Apaurin, lék proti úzkosti podávaný injekčně; mechanické krácení (*e*)

árista, -y m pracovník akutního resuscitačního oddělení; odvozování (*f*)

bércák, -u m bércový vřed, chronické poškození kůže následované rozpadem a odumřením tkáně; mechanické krácení (*d*)

blbec, -bce m pracovník záchranné služby s titulem Bc. (možno zaznamenat i mimo zkoumané jazykové prostředí, tedy jako hanlivě zabarvený výraz obecněčeský) (*f*)

budík, -u m kardiostimulátor (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu, výraz pronikající do obecné češtiny); metonymizace (*b*)

centrál, -u m centrální žilní katétr; mechanické krácení (*a*)

céempé, neskl. n CMP = cévní mozková příhoda; zkracování (iniciálová zkratka) (*d*)

cukr, -u m glukóza; metonymizace (*e*)

čtyřka, -y f psychiatrická ambulance FN Plzeň, dle označení dveří, ve kterých se toto oddělení nachází; metonymizace (*h*)

čurosemid, -u m Furosemid, lék ze skupiny diuretik; překrucování (*e*)

dát rouru, dok. intubovat, zavést trubici do vnějšího nebo vnitřního tělesného otvoru, nejčastěji do průdušnice; metaforizace (*c*)

defík, -u m defibrilátor; mechanické krácení (*b*)

dépété, neskl. n dříve sestra v posádce rychlé lékařské pomoci; zkracování/metonymizace (*f*)

desítka, -y f velikost injekční stříkačky; metonymizace (*a*)

diskotékový, příd. pracovník zdravotnické záchranné služby; metonymizace (*f*)

dispeč, -e m dispečink; mechanické krácení (*h*)

dobře placený turista, pod T; metonymizace (*f*)

dolejt, dok. podat infúzi; metaforizace (*c*)

dvacítka, -y f viz desítka; metonymizace (*a*)

dvojka, -y f viz desítka; metonymizace (*a*)

esmarch, -a m pryžový či látkový pruh sloužící k stavění krváčení; metonymizace (*a*)

embolka, -y f plicní embolie; mechanické krácení (*d*)

emery, neskl. n emergency; mechanické krácení (*h*)

emó/emóčko, neskl. n. -a n Morphin, lék opiátového typu; zkracování (iniciálová zkratka) (*e*)

engées, neskl. f NGS = nasogastrická sonda, hadička zaváděná nosem do žaludku, k podání výživy nebo odsátí žaludečního obsahu; zkracování (iniciálová zkratka) (*a*)

epka, -y f křečový stav doprovázející epileptický záchvat; mechanické krácení (*d*)

erzet, neskl. f rychlá záchraná služba; zkracování (iniciálová zkratka) (*h*)

fentík, -u m Fentanyl, lék opiátového typu; mechanické krácení (*e*)

fet, -u m pojem označující léky opiátového typu; metonymizace (*e*)

fiska, -y f fibrilace síní; mechanické krácení (*ch*)

flekla, -y f kanyla; metaforizace (*a*)

fýzák, -u m fyziologický roztok; mechanické krácení (*e*)

hajmlich, -a m Heimlichův manévr, technika první pomoci uvolňující dýchací cesty ucpané cizím předmětem; metonymizace (*c*)

háčko, -a n Heparin, prostředek snižující srážlivost krve; mechanické krácení (*e*)

hartman, -a m infuzní roztok značky Hartmann; metonymizace (*e*)

hekárna, -y f místnost pro rodící matky před porodem (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu); metonymizace (*h*)

hodinovka, -y f hodinová diuréza, sledování množství moči za časovou jednotku; metonymizace (*c*)

chopn, neskl. f chronická obstrukční plicní nemoc, onemocnění dýchací soustavy projevující se ztíženým dýcháním v důsledku ucpaní dýchacích cest překážkou; zkracování (zkratkové slovo) (*d*)

chopňák, -a m pacient s chronickou obstrukční plicní nemocí; odvozování (*g*)

ibáč, -e m Ibalgin; mechanické krácení (*e*)

inzulínka, -y f inzulinová jehla; mechanické krácení (*a*)

ípěčko, -a n inspektor provozu; zkracování (iniciálová zkratka) (*f*)

je modrej | být modrej, ned. popis cyanotického pacienta; metonymizace (*d*)

je zastavenej | být zastavenej, ned. o pacientovi s náhlou zástavou krevního oběhu; metonymizace (*d*)

kalciovka, –y f kalcium, vápník; odvozování (*e*)

kácl, –u m chlorid draselný; zkracování (iniciálová zkratka) (*e*)

kramerka, –y f Kramerova dlaha, pomůcka sloužící k fixaci zlomenin; mechanické krácení (*a*)

krčák, –u m krční límec; mechanické krácení (*a*)

krček, –u m zlomenina krčku stehenní kosti; metonymizace (*d*)

kryštof, –a m letecká záchranná služba; metonymizace (*h*)

lapiduch, –a m sanitární pracovník (interslangový výraz, též ve vojenském slangu); metonymizace (*f*)

líná věra, –y f Linovera, přípravek na citlivou pokožku, tento výraz se vyskytuje pouze ve FN Plzeň, pojmenování dle tamní zdravotní sestry; překrucování (*e*)

lžice, –e f laryngoskop, přístroj umožňující pohled do hrtanu; metaforizace (*b*)

má ho tam | mít ho tam, ned. o pacientovi s infarktem myokardu; přejímka z populárního českého filmu, doklad jazykové hravosti (*d*)

mačkat, ned. provádět nepřímou srdeční masáž, masírovat během resuscitace; metaforizace (*c*)

magilky, –lek pomn. Magillovy kleště, nástroj používaný při intubaci; mechanické krácení (*a*)

magor, –a m pracovník záchranné služby s titulem Mgr. (možno zaznamenat i mimo zkoumané jazykové prostředí, tedy jako hanlivě zabarvený výraz obecněčeský) (*f*)

mastodont, –a m obézní pacient; metaforizace (*g*)

mladý blbý arogantní/ambiciózní, příd. jméno pracovník záchranné služby s titulem M.B.A. (možno zaznamenat i mimo zkoumané jazykové prostředí, tedy jako hanlivě zabarvený výraz obecněčeský) (*f*)

mlíko, –a n Propofol, nitrožilně podávané hypnotikum; metaforizace (*e*)

motýlek, –a m viz flekla; metaforizace (*a*)

mudrc, –e m lékař; překrucování (*f*)

nácl, neskl. m viz fýzák; metonymizace (*e*)

napíchnout, dok. aplikovat intravenózní kanylu; metaforizace (*c*)

neurochíra, –y f neurochirurgie (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu); mechanické krácení (*h*)

noráč, -e m noradrenalin, stresový hormon produkovaný dření nadledvin; mechanické krácení (*e*)

nory, neskl. m viz noráč; mechanické krácení (*e*)

odbouchnout, dok. provést defibrilaci; metaforizace (*c*)

ohlodat, dok. ohledat/prohledat tělo zemřelého; překrucování (*c*)

oška, -y f ošetřovatelka; mechanické krácení (*f*)

pacient se ziktil | ziktit se, dok. pacient prodělal cévní mozkovou příhodu (lat. ictus); přejímka s důsledkem odvozování (*d*)

pacoš, -e m pacient (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu); mechanické krácení (*g*)

páidla, -del n defibrilační elektrody; metaforizace (*a*)

pakotrans, -u m sekundární transport, z jedné nemocnice do jiné; překrucování

periferka, -y f periferní žilní kanyla; mechanické krácení (*a*)

pětka, -y f viz desítka; metonymizace (*a*)

píchnout ho, dok. viz napíchnout; metaforizace (*c*)

pískli nám to | písknout nám to, dostat pokyn k výjezdu od dispečinku; metonymizace (*c*)

placka, -y f placenta; mechanické krácení (*ch*)

popáleninka, -y f popáleninová rouška; mechanické krácení (*a*)

primár, -u m primární transport/výjezd, převoz do nemocnice; mechanické krácení (*c*)

pulzák, -u m pulzní oxymetr, přístroj sloužící k měření saturace (= nasycení) kyslíku v krvi; mechanické krácení (*a*)

reska, -y (kardiopulmonální) resuscitace; mechanické krácení (*c*)

ringer, -a m Ringerův roztok, typ fyziologického roztoku s přidavkem iontů draslíku a sodíku; mechanické krácení (*e*)

roura, -y f endotracheální kanyla, pomůcka používaná při provádění intubace; metaforizace (*a*)

rouřit, ned. viz dát rouru; metaforizace (*c*)

rychlá rota, -y f viz erzet; překrucování (*h*)

rychlík, -a m viz diskotékový; metonymizace (*f*)

sanitář, -e m viz lapiduch; metonymizace (*f*)

saturátko, viz pulzák; metonymizace (*b*)

saturka, –y f saturace, nasycení krve kyslíkem (udává se v procentech); mechanické krácení (*ch*)

sekundár, –u m viz pakotrans; mechanické krácení (*c*)

schodolez, –u m Evac chair = pojízdná židle pohybující se i po schodech; metaforizace (*a*)

smrt'ák, –u m zemřelý pacient; metonymizace (*g*)

spacák, –u m vak na zemřelá těla; metaforizace (*a*)

staniční, –í f staniční sestra (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu); mechanické krácení (*f*)

stomča, –y f stomie, dočasné nebo trvalé vyvedení dutého orgánu na povrch těla, nejčastěji střeva; mechanické krácení (*c*)

střed'ák, –a m střední zdravotnický personál (záchranář, sestra); mechanické krácení (*f*)

sufna, –y f Sufenta, nitrožilní anestetikum; mechanické krácení (*e*)

sukcák, –u m Succinylcholinjodid, léčivo ve formě prášku užívané při tracheální intubaci; mechanické krácení (*e*)

synt'ák, –u m Syntophyllin, injekční roztok podávaný u astmatu či chronické plicní nemoci; mechanické krácení (*e*)

špuntík, –u m zátka na infuze; metaforizace (*a*)

téct, ned. krvácet; metaforizace (*d*)

tlakáč, –e m tlakový obvaz; mechanické krácení (*a*)

tráša, –y f tracheostomická kanyl; mechanické krácení (*a*)

dobře placený turista, viz DPT; metonymizace

uši, –í f fonendoskop; metonymizace (*a*)

vakuovka, –y f vakuová matrace; mechanické krácení (*a*)

vent'as, –e m viz ventík; mechanické krácení (*b*)

ventík, –u m ventilátor; mechanické krácení (*b*)

vepřofena, –y f obézní pacientka; metaforizace (*g*)

vlk, –a m opruzenina (*d*)

vodník, –a m vodní záchranář; mechanické krácení (*f*)

voškař, –e m pracovník záchranné služby s titulem Dis.; metonymizace (*f*)

vrchní, –í f vrchní sestra (součást zdravotnického slangu v širším slova smyslu); mechanické krácení (*f*)

vrtnout, dok. provést intraoseální vstup, úkon spočívající v navrtání otvoru do kosti pro podání léčiva do kostní dřevě; metaforizace (*c*)

virtule, -e f viz kryštof; metonymizace (*h*)

vyexovat, dok. vysadit lék; přejímka s důsledkem odvozování (*c*)

vypláchnout, dok. provést výplach žaludku; metaforizace (*c*)

zarouvat, dok. viz dát rouru; metaforizace (*c*)

zarouřit, dok. viz dát rouru; metaforizace (*c*)

zatubit, dok. viz dát rouru; metaforizace (*c*)

změřit glycku, dok. změřit hladinu glukózy v krvi; metonymizace (*c*)

zplacatět, dok. použít anestetika; překrucování? (*c*)

žanetka, -y f Jannetova výplachová stříkačka; překrucování (*a*)

Závěr

Předmětem této bakalářské práce byl výzkum mluvy zdravotnických záchranářů. Tématu slangu zdravotníků se v minulosti věnovalo již několik autorů populárně naučných publikací, internetových článků, bakalářských prací nebo diplomových prací, ale pracovníkům zdravotnické záchranné služby zatím nebyla věnována zvláštní pozornost. Jejich každodenní komunikace se v mnohém shoduje s mluvou lékařského i nelékařského personálu jiných oddělení, má ovšem i své zvláštnosti. Cílem výzkumu bylo tato specifika shromáždit a zaznamenat.

První fáze výzkumu spočívala ve vytvoření dotazníkového šetření tak, aby nebyla opomenuta žádná ze skutečností, které charakterizují práci záchranářů; a následné distribuci dotazníku. Následovalo zpracování získaných dat, jejich třídění a lingvistická analýza. Tyto dva kroky byly doprovázeny studiem odborné literatury z oblasti jazykovědy, urgentní medicíny a jiných zdravotnických oborů.

Dotazníky byly nejčastěji šířeny v elektronické podobě, umožnily tak oslovit respondenty bez ohledu na jejich vzdálenost od autora a bylo také plně vyhověno jejich časovým možnostem. Díky tomuto způsobu bylo možné oslovit širokou škálu respondentů a porovnat odpovědi z různých měst a krajů. Osloveni byli respondenti z Plzně, Prahy a Karlovarska; díky nim bylo zaznamenáno 134 slangových výrazů. Někteří z dotazovaných vyplňovali tištěnou verzi dotazníku nebo poskytli rozhovor. Úkolem všech respondentů, bez ohledu na formu dotazníku, bylo zaznamenat co nejvíce slangismů a zároveň uvést spisovný protějšek těchto výrazů pro snazší zpracování slovníčku pojmů pro širší okruh potenciálních zájemců o problematiku mluvy zdravotnických záchranářů.

Při bližším zkoumání získaných slangových výrazů se postupně začala naplňovat většina stanovených hypotéz, pouze jedna se vyvrátila. Předpokladem bylo, že mluva záchranářů bude značně ovlivněna přejímkami z cizích jazyků, ať už z latiny nebo řečtiny, nebo v současné době expandující angličtiny, avšak tuto skutečnost nebylo možné ve vyšší míře zaznamenat. Ostatní hypotézy vycházely z obecných tezí o slangu, předpokládala se vysoká produktivita jednoslovných výrazů, minimální zastoupení souslovných pojmenování a synonym. Tyto předpoklady se potvrdily.

V závěrečné fázi práce došlo ke zpracování abecedně řazeného slovníčku pojmů se základními údaji o daném slangismu, vymezení slovního druhu, u substantiv uvedení tvaru

genitivu a gramatického rodu, u sloves (v případě slovesného tvaru určitého) tvar infinitivu a u tvarů určitých i neurčitých byla rovněž zohledněna kategorie vidu; všechny slangismy byly doplněny o onomaziologickou kategorii, sémantickou kategorii, věcný význam a případné bližší vysvětlení nebo popis pojmu.

Nedílnou součástí práce je také teoretická část, která vymezuje důležité pojmy spjaté se slangem a vyžadovala důkladné studium literatury v průběhu vzniku celé bakalářské práce.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním mluvy zdravotnických záchranářů. V první části je vymezen cíl výzkumu, včetně stanovených hypotéz, a popsány použité metody umožňující sběr jazykového materiálu, který je dále rozebírán a zkoumán. Druhá část souhrnně poskytuje přístupy autorů zabývajících se slovní zásobou českého jazyka a slangem. Ve třetí části jsou popsány postupy a způsoby uplatňující se při vzniku slangových pojmenování. Čtvrtá část se teoreticky zabývá historií, současností i systémem zdravotnické záchranné služby na území České republiky. V páté části je stručně pojednáno o zdravotnickém slangu a jeho vztahu ke slangu zdravotnických záchranářů.

Další části bakalářské práce se prakticky zabývají výsledky výzkumu. Získané slangismy jsou podrobeny jazykovědnému rozboru a tříděny dle jejich sémantických a systémových rysů. V závěrečné kapitole praktické části této práce je uveřejněn abecedně řazený slovníček 134 pojmů.

Abstract

This Bachelor thesis is focused on a paramedic slang. At the first part, there is a goal and methods enabling the gathering of language materials of the thesis described. This section also includes hypotheses. The second part summarizes the approaches of authors dealing with the vocabulary bank of Czech language and slang. There are also formation processes of slang expressions described, and the fourth chapter deals with the history and characteristic of the Czech paramedical system.

The practical part offers the results of this work. The slang expressions are analyzed and divided into several categories according to the language system and their semantic characteristic. Finally, there is a list of 134 notions alphabetically arranged.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

DANEŠ, F.; FILIPEC, J. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 4. Praha : Academia, 2009.

DOLEŽAL, A. *Lékařský slang a úsloví*. 2. vyd. Praha: Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-487-4.

HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981

KARLÍK, J. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2002.

KELNAROVÁ, J. *První pomoc I: pro studenty zdravotnických oborů*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4199-4.

KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920 - 1996*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997., s. 4

MUCHA, J.; ERTLOVÁ F. *Přednemocniční neodkladná péče*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. ISBN 80-7013-300-7

NOVOTNÁ, J.; UHROVÁ J. a JIRÁSKOVÁ J. *Klinická propedeutika pro střední zdravotnické školy: obor zdravotnický asistent*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-940-8.

KALITA, I. *Obrisy a tvary nespisovnosti: ruština vs. čeština: komparativní pohled : ruský slang v procesu vývoje*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7414-427-1.

Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008. Plzeň : ZČU, 2008.

www.axinfo.cz/zdravotnicka_technika

www.czechency.org

www.lekarske.slovniky.cz

www.nemoci.vitalion.cz

www.psp.cz

www.sukl.cz

www.wikipedia.cz

www.zzspk.cz

Přílohy

Příloha A : Ukázka tištěného dotazníku

Dotazník – výzkum slangu zdravotnických záchranářů

Dobrý den,

jmenuji se Romana Kodýtková, jsem studentkou pedagogické fakulty v Plzni – obor český jazyk se zaměřením na vzdělávání - a ráda bych Vás seznámila s dotazníkem, který se Vám právě dostává do rukou. Jeho úkolem je zmapovat slangové výrazy, které používáte dnes a denně na svém pracovišti; zamyslete se tedy prosím nad tím, jaká specifika používáte při komunikaci se svými kolegy či dalším zdravotnickým personálem, jaká „hantýrka“ je pro vaše pracovní prostředí typická.

Výstupem tohoto šetření bude získání cenného jazykového materiálu, který bude použit výhradně pro téma mé bakalářské práce.

Vedle slangového výrazu, který používáte, uveďte prosím i výraz spisovný pro snazší zpracování dat (př.: andula – resuscitační loutka; fýzák – infuzní roztok).

Děkuji Vám za ochotu a Vaš čas.

Romana Kodýtková

1. Názvy pomůcek

2. Názvy přístrojů

3. Názvy chemikálií a léčiv

4. Názvy úkonů a zásahů

5. Názvy úrazů, poranění a chorobných stavů

6. Názvy osob – pracovníků

7. Názvy osob – pacientů

8. Jiné názvy

Příloha B: Ukázka online dotazníku

Slang zdravotnických záchranářů

Dobry den,

Právě se formou dotazníku, který obsahuje následující otázky – prosím – abyste šel/a vyplnil/a na základě svého vlastního názoru a zkušeností. Dotazník je určen výhradně k účelům výzkumu a není to žádný test. Všechny údaje, které poskytnete, budou použity pouze a jenom k účelům výzkumu a nikoliv k jiným účelům. Pokud máte jakýkoli dotaz, nebo pokud byste chtěli být kontaktováni ohledně vašich odpovědí, neváhejte nás kontaktovat na e-mail: zdravotnicki@seznam.cz nebo na telefon: [158](tel:158).

Výzkum tohoto řešení bude mít své vlastní cíle a nebude mít žádný vliv na vaši práci.

Váš dotazník je anonymní, takže poskytnuté údaje nejsou spojeny s vaší osobou. Pokud byste chtěli být kontaktováni ohledně vašich odpovědí, neváhejte nás kontaktovat na e-mail: zdravotnicki@seznam.cz nebo na telefon: [158](tel:158).

Dotazník vám bude zaslán e-mailem.

Dotazník je anonymní.

Návy pomůcek

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy přístrojů a technologií

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy lidí a členů týmu

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy činností a úkolů

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy činností, posádek a zdravotních stavů

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy osob - pracovníků

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Návy osob - pracovníků

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Ostatní

Návštěva

zdravotnicki@seznam.cz

Seznam použitých zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

dok. – vid dokonavý

f – femininum, rod ženský

FN – fakultní nemocnice

IZS – integrovaný záchranný systém

kap. - kapitola

KÚNZ – Krajský ústav národního zdraví

m – maskulinum, rod mužský

Mgr. - magistr

MZ ČR – Ministerstvo zdravotnictví České republiky

n – neutrum, rod střední

n. - nebo

ned. – vid nedokonavý

neskl. – nesklonné podstatné jméno

PaedDr. – doktor pedagogiky

Ph. D. - doktorský titul

PNP – přednemocniční neodkladná péče

pomn. – pomnožné podstatné jméno

příd. jméno – přídavné jméno

RLP – rychlá lékařská pomoc

RV – rendez - vouz

RZP – rychlá zdravotnická pomoc

SOČ – Středoškolská odborná činnost

ÚSZS – Územní středisko záchranné služby

ZZS – zdravotnický záchranný systém